

ER WAART (G)EEN SPOOK DOOR EUROPA

Het is toch gebeurd: met Trump als president van de Verenigde Staten heeft extreem-rechts een belangrijke slag gewonnen. In een samenleving die al een tijd lang polariseert blijft een antwoord van extreem-links uit. Waar het een aantal decennia geleden niet vreemd was je als marxist te profileren, is dat nu nauwelijks meer denkbaar. Waar zijn de communisten gebleven?

Door Bram Hilkens

Het valt lastig te ontkennen dat de universiteit zich in de jaren '70 in een links politiek klimaat begaf. Ed Jonker, tot voor kort bijzonder hoogleraar Grondslagen van de geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, was student in deze tijd. "Ik ben nooit echt gehard marxist geweest, maar ik heb zeker gesympathiseerd met links. Er was constant discussie over het 'echte' links. Het orthodoxe marxisme was voor Nieuw Links onjuist gebleken. Men wilde afwijken van het 'Oostblok-communisme' en was constant op zoek naar een nieuw paradisijs."

"Wij zullen alle middelen gebruiken om de bourgeoisie te breken"

Dat werd gevonden in Cuba, Vietnam en China, maar stuk voor stuk bleken de utopieën minder paradisaïsch dan gedacht. De marxisten zochten een perfect alternatief voor

het kapitalisme, maar dat bleef uit. "Teleurgestelde marxisten kozen ofwel het rechtse kamp, of probeerden het systeem van binnenuit om te vormen," zegt Jonker. "Maar in de praktijk bleek vaak dat het systeem *ben* omvormde; ze hielden het systeem in stand waar ze aanvankelijk juist tegen ageerden om hun eigen positie te verbeteren." Hiermee vormden de voormalig marxisten een soort nieuwe bourgeoisie – ze waren precies dat geworden waar ze zo lang tegen hadden geageerd.

Tegenwoordig lijkt links voornamelijk succesvol in kritiek op het bestaande kapitalistische bestel. Dat valt bijvoorbeeld terug te zien in de groeiende populariteit van Thomas Piketty's *Kapitaal in de 21^e eeuw* (zoals ook duidelijk wordt op pagina's 8 en 9 van deze *Geestdrift*) en in verschillende vormen van activisme. "Het geloof in een betere, rechtvaardigere samenleving is niet verdwenen," aldus Jonker. "Het is alleen niet meer zo streng als voorheen. Het neoliberalisme heeft toch gewonnen: het religieuze geloof in het marxisme heeft in zekere zin aan hedonisme toegegeven. Dat is voor links zelf natuurlijk ook leuker."

De revolutie nabij

Niet iedereen heeft dat geloof echter volledig laten varen. Auteur Paul Moussault gelooft nog altijd in de idealen van anti-parlementair links. "De brede linkse beweging, de krakersbeweging, Dolle Mina's: het hele linkse palet is momenteel non-existent in Nederland.

Vroeger was er nog sprake van een ideologisch klassenbewustzijn, maar dat is helemaal weg." Ook denken we tegenwoordig anders. "Wij waren niet zo legalistisch. Je kraakte eens wat, je jatte eens wat. Iedereen leefde proletarisch. Nu is iedereen bang voor zijn toekomst, voor zijn carrière. Iedereen is bang om wat te verliezen – en er valt natuurlijk genoeg te verliezen."

Moussault was vroeger actief in een beweging die banden onderhield met gewapende organisaties zoals de Duitse Rote Armee Fraktion (RAF) en het Franse Action Directe (AD), die inmiddels ook niet meer bestaan. Dat betekent voor Moussault echter niet dat de door Marx voorspelde revolutie zal uitblijven. Sterker nog: "Die revolutie komt er. Hij is natuurlijk ook al geweest. Rusland, China, Cuba.

"en ik zeg alle middelen moeten gebruiken om de bourgeoisie te breken. Er is geen wapen van de bourgeoisie dat we niet tegen hen kunnen gebruiken. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat het doel de middelen heiligt, maar nu is de arbeidersklasse wapenloos, machteloos, en ideologisch onschadelijk gemaakt."

Links activisme marginaal

Je kunt je voorstellen dat dergelijke dissidente denkbeelden wel eens met de nodige minachting bekeken worden en dat zoiets sociaal nogal nadelig zou kunnen zijn. Maar Moussault ondervindt hier geen last van. "Ik zou mij niet ergeren aan het feit dat de bourgeoisie mij met de nek aankijkt. Wanneer de bourgeoisie ons in de zwartste kleuren afschildert, is dat goed.

Ik kan nog wel even doorgaan. Waarom zou er niet opnieuw zo'n situatie kunnen ontstaan? Zolang ik leef zal ik proberen daaraan bij te dragen en daarbij aanwezig te zijn," aldus een devoot dienaar van religieus links.

Hoe zal die revolutie eruit zien? Dat staat voor Moussault vast: gewelddadig. "Altijd. De bourgeoisie zal nooit haar macht uit handen geven zonder daarvoor tegenstand te bieden. En wij zullen dan ook alle middelen," hij leunt naar het opnameapparaat om te verzekeren dat het wordt opgenomen,

Het zou raar zijn als ze dat niet zouden doen. Het is wat excentriek, dat moge zo zijn." Uit Moussaults vocabulair, dat het Communistisch Manifest vrij letterlijk parafraseert en toepast, blijkt dat zijn hart en nieren vuurrood zijn.

Excentriciteit betekent voor Moussault echter niet dat de ideeën van Marx en Engels achterhaald zijn. "De noodzaak tot verandering is groter dan ooit. Je moet toch een kip zijn om niet in te zien dat de situatie in de VS de vraag tot verandering sinds vanochtend 9 uur (het interview vond plaats op 9 november, red.) een toppunt heeft bereikt? Als je alles in handen legt van de parlementaire democratie, dan verlies je."

Niet alleen is de revolutie volgens Moussault onvermijdelijk en zwaar noodzakelijk, hij is er aardig zeker van dat hij dat ook gaat meemaken "Ik word 150. Tegen die tijd moet het wel gebeurd zijn. Nou ja, in Noordwest-Europa zal het nog wel een tijdje duren. In de jaren '70 dachten we daar zeker anders over. Ik niet alleen, velen met mij hadden het idee dat het binnen handbereik was." Links activisme is nog niet helemaal verdwenen; het slaat alleen niet om in revolutie.

Hoe zit het met degenen die ooit links waren maar uiteindelijk die kennis hebben gebruikt om hun eigen positie te versterken? Vormen die een nieuwe bourgeoisie? "Die mensen die het systeem van binnenuit wilden veranderen zijn allemaal zeer, zeer goed terecht gekomen. Maar die types zijn nooit links geweest, die zijn teruggegaan naar waar ze vandaan kwamen: een kleinburgerlijk nest. Ik heb met die mensen nooit iets gehad, dus het zal mij ook worst zijn." Voor Moussault is het helder: buitenparlementair links, of anders helemaal niet links. Dat zou zomaar één van de redenen kunnen zijn dat het links van de jaren '70 aanzienlijk geslonken is. Jonker: "Er is nooit eenstemmigheid geweest over wat het 'echte links' precies inhield."